

Abonamentul:

Pentru monarhie:
Pe an 12 cor., $\frac{1}{2}$ an
6 cor., $\frac{1}{4}$ an 3 cor.

Pentru străinătate:
Pe 1 an 18 fr., $\frac{1}{2}$
an 9 fr., $\frac{1}{4}$ an
4 fr. 50 cm.

Foia apare în fiecare
Sambătă

Unirea

Inserțiuni:

Un șir garmond:
odată 14 fil., a doua
oară 12 fil., a treia
oară 10 fil.

Tot ce privește foaia
să se adreseze la: Re-
dacțiunea și admini-
strațiunea „Unirea”
în
Blaj.

Foie bisericească-politică.**Anul XX.****Blaj, 10 Septembrie 1910.****Numărul 37.**

La începutul anului școlar.

S'au deschis iarăș porțile institutelor noastre de învățământ și o nouă brazdă de muncă se pornește în ogorul culturii naționale.

Stradele pustii ale orașelului nostru s'au împopulat iarăș; vezi țărani și preoți traversând, cu odraslele lor de mână, îngrijorați, dacă vor află vre-un locșor între zidurile ocrotitoare de știință. Dar oricât de încăpătoare ar fi acestea ziduri vechi — ele se dovedesc an de an, prea strâmte pentru a ocroti pe toți aceia, cari bat la porțile lor. Și în anul acesta, ca și alte dăți, am avut prilejul să vedem părinți mârniți, elevi, cari veniseră din mari depărtări și s'au înapoiat fără să fi putut răzbate, fără să fi aflat și ei un loc cât de modest, în vre-un colț de bancă, ce i-ar fi înlesnit drumul spre lumină. Dacă mijloacele materiale ar permite, suntem încredințați, că școlile medii de aici, ar putea să aibă clase paralele în întreg gimnaziul. S'ar urcă numărul elevilor cu 2—300, și s'ar deschide o nouă cărare de progers în acest centru cultural. Imprejurările însă nu permit această îmbunătățire și astfel mulți părinți se înapoiază an de an, fără să-și fi putut înscrie băieții — și clasele sunt împopulate toate cu maximul elevilor, spre marea greutate a profesorimii, și în defavorul vădit al chiar instrucțiunii. De sigur, în Austria orice bărbat de școală, ar crede, că e un basm, să ai șeptzeci de elevi în clasa a opta chiar!

Imbulzirea aceasta la școală nu o putem considera decât ca un semn îmbucurător, ca o reacțiune pentru trecutul de umilință, când drumul spre lumină eră rezervat pe seama altor neamuri mai norocoase și mai puternice. În tendința aceasta de a crește cu orice preț cât mai mulți tineri în gimnaz e mâna in-

conștientă a iobagului legat de glie, de pe vremuri...

E îmbucurătoare apariția aceasta, dar — trebuie să ținem seamă de cerințele noastre culturale, de forțele de muncă ce se reclamă, ca să nu ne pomenim cu un excedent, care nu ne poate fi decât păgubitor. Nimic mai trist ca un tânăr, care a trecut cu mare greu prin gimnaz, luptând cu multe neajunsuri și pe urmă se oprește la calea — jumătate, fără să știe în câtrau s'o mai ia. Puțina prindere, ce o aveau acasă s'a dus, înainte nu mai poate merge, înapoi e prea târziu să se mai întoarne.

Am văzut afluența dela concursul pentru aspiranții de teologie, am văzut pe cei rămași în urmă — îi vom vedea și pe viitor încercându-și norocul — și numărul lor se sporește pe an ce merge.

Și ne gândim cât de superiori sunt sașii, în creșterea generațiilor gimnaziale; ei au în clasele inferioare sute de elevi — adese clase paralele — dar cu cât urcă treptele claselor, cu atât numărul elevilor se rărește și pe clasa a opta ajung zece sau cincisprezece elevi numai, să treacă pragul examenului de maturitate. Cei rămași în urmă s'au reslățit la cariere industriale și comerciale, validându-și cu prisosință capitalul intelectual din cursurile gimnaziale; mulți se aplică la aceste cariere chiar după ce au trecut examenul de maturitate.

Va zice cineva: Sașii sunt mai puțini la număr și trebuințele lor culturale se acoper cu un număr foarte mic de intelectuali.

E adevărat; în schimb sunt și mai bogați și bogăția aceasta se explică chiar prin faptul, că știu să-și împărtaşcă cuminte sucreșcența pentru toate trebuințele vieții, fără să se imbulzească cu toții pe un teren, unde nu sunt decât locuri rezervate.

La noi nu s'a ținut seamă de această cuminte împărțire a muncii și de aceea avem aglomerări într'o direcție (ca cea preotească, de pildă) și goluri foarte mari în alta, înțelegând la acest loc: meseriile, comerțul, miliția etc.

Asupra acestor direcții de muncă am dori să atragem în deoseb atenția părinților români. Ele sunt izvorul de bogăție din care să fericeste un neam. Până când nu vom urmă pilda altor neamuri în asta direcție vom înotă în sărăcie. Privind statistica militară, a comerțului și industriei ne îngrozim de puținătatea cifrelor, cari ne reprezintă.

Nu vrem însă să spunem prin asta, că nu ne bucurăm de înmulțirea cărturării din zilele mai nouă. Ne bucurăm, fără îndoială, dar am dori din suflet, ca ostenețele părinților și truda elevilor să fie și ele retribuite, în viața de toate zilele. Am dori, că dacă părinții jertfesc atât de mult pentru creșterea copiilor, să se gândiască de cu bună vreme la o carieră potrivită cu talantul dat băiatului dela Dumnezeu și cu forța materială de care dispun. Am dori să vedem cum se alege *oamenii*, cum muncesc și ei — în ori-ce scaun ar fi — alături de aceia, cari sunt poate mai talentați și mai sus puși, dar știu să prețuiască, tocmai pentru aceste motive, valoarea *muncii*, pe orice teren cinstit s'ar validă aceea.

Ci acestea toate reflexii nu vă sună vouă, tinerilor, cari ați grăbit de pretutindeni la adăpostul școlilor. Nu vouă — ci părinților vostri!

Voi aveți să vă îndepliniți datoria de elevi conștientioși, răsplătind cu hărnicia voastră truda părinților. Aceștia, la rândul lor, își vor da seama — și trebuie să și-o dea — de tot ce pot ei să facă și de tot ce puteți să săvârșiți înșivă pentru viitorul, care nu e numai al vostru și al familiei, ci și al neamului din care faceți parte.

PETRU POP

(1821—1910).

Prepozit Capitular de Lugoj.

În 14 Iulie a. c. a pierdut dieceza Lugojului pe unul dintre cei mai distinși membri ai ei. A murit Ilustr. Sa Petru Pop, Prepozit capitular, Prelat Pontificiu, Nestorul diecezei, după un morb scurt în vârsta venerabilă de 89 ani. După o viață indeințată, plină de merite alese, după o muncă neobosită, rodnică, de mai bine de un jumătate de veac, s'a stins candela vieții acestui bătrân venerabil, care a văzut mersul diecezei gr.-cat. de Lugoj dela înființarea ei până în ziua de acum. A trăit în timpul zbuciumărilor neamului și a bisericii. A avut parte, — cum însuș spunea în ziua sf. Ap. Petru și Pavel, când ultima oară și-a serbat ziua numelui, — de timpuri de mari dureri și încercări pentru neam și biserică, dar a avut parte și de momente de bucurie și de mândrie națională, când dulcea noastră limbă românească era acceptată în sfatul țării. El care a avut odată rol conducător în viața bisericii și a neamului nostru, în cele din urmă, silit fiind de slăbiciunile bătrâneții să retras în chiliile sale, numărându-și zilele din restul vieții. Cred deci, că nu va fi fără interes, nici fără folos, dacă voi schița pe scurt viața acestui bărbat, care ne poate servi ca model de virtuți creștinești, iubire de neam și exemplu întru împlinirea datoriștelor.

Petru Pop, s'a născut în 15 Decembrie 1821 în Sânpetru de pe Câmpie (com. Cluj) din familie preoțească. Școlile normale și gimnaziul le-a absolvat în Oșorhei de unde în 1839 a mers la Blaj, aci după absolvirea studiilor filozofice a intrat în teologie. Deja atunci s'a distins prin talent, diligență și purtare exemplară. Ca teolog absolut a pe-

trecut în casa părintească până prin anii 1848/49, când a luat parte la mișcările naționale și a trebuit să se refugieze în România. Reîntorcându-se de acolo în 1850 fu numit profesor și apoi director la gimnaziul din Blaj, patru ani de zile a condus gimnaziul¹⁾. A fost în legături de strânsă prietenie cu nemuritorul Bărouțiu, cu Dorge, inspector de școli și alți fruntași de pe atunci după cum se vede din vre-o câteva epistole rămase după repausatul²⁾.

În 1854 a fost hirotonit întru preot celibe, și dispus în Feneșul-montan (lângă Zlatna) de paroh, unde a petrecut 2 ani, până când în 7 Iunie 1857 trecând în dieceza Lugojului a fost numit paroh-protopop în Săcărâmb. Aci a petrecut 2 ani plini de muncă rodnică. Episcopul Dobra aflându-l vrednic l-au denumit în 1 Maiu 1859, secretar episcopesc, notar consistorial și profesor de limba română la gimnaziul din Lugoj. Și în acest post a fost la culmea chiemării sale. După trei ani în 1862 (12 Nov.) a fost numit vicar foraneu la Hațeg. În calitate de vicar a fost ales deputat la dieta din Sibiu în anii 1863—4. Sub conducerea lui, cu conlucrarea și mari sacrificii din partea lui s'a înființat în 1871 parohia gr.-cat. din Petroșeni, care astăzi este una din cele mai puternice și înfloritoare parohii a diecezei de Lugoj. Dar meritul lui cel mai mare în acest post însemnat a fost organizarea — de multeori cu mari jertfe chiar și materiale, a învățământului poporal în acel ținut, locuit aproape exclusiv numai de gr.-cat. Tot ca vicar în 1875 a făcut pentru ajutorarea

¹⁾ I-a fost elev între alții și Ilustritatea Sa Ioan M. Moldovan, prepozit metr. în Blaj, care încă a ostenit la înmormântare în Lugoj, să dea mortului salutul ultim.

²⁾ Multe epistole și alte documente au ars — după cum mi-se spune — cu ocaziunea unui incendiu.

învațătorilor o fundațiune, care la finea anului 1909 a trecut peste 8000 cor. După 13 ani petrecuți în Hațeg în adevărata păstorire a turmei lui încredințate, în 11 Iunie 1875 a fost numit canonic prebendat, iar după aceasta a înaintat treptat în toate dignitățile capitulare. În 18 Septembrie 1884 a fost constituit vicar general episcopesc. În anul 1895 după depărtarea din scaunul episcopesc la cel metropolitan a Escelenției Sale Dr. Victor Mihályi de Apșa a fost ales vicar general capitular, care oficiu l-a purtat până în Maiu 1897 conducând Dieceza cu înțelepciune, blândeață, dar aplicând și severitate unde a fost de lipsă. În 18 Ianuarie 1899 a fost distins cu aleasa onoare de a fi numit prelat domestic al Sfinției Sale Pontificelui Roman, iar în anul 1901 după moartea prepozitului Ștefan Moldovan, a fost promovat de prepozit capitular, ocupând cel mai înalt grad în capitol, ale cărui agende le-a condus până la moarte. După strămutarea Ilustrității Sale Dr. Demetriu Radu din scaunul episcopesc de Lugoj la cel de Oradea-mare și până la denumirea, consacrară și instalarea actualului episcop diecezan Dr. Vasile Hossu, adică în anul 1903 Venerabilul Prepozit iarăș a purtat slujba de Vicar capitular.

A fost până în ziua ultimă, îmbătrânit ce-i drept trupește — dar sănătos, în deplină vigoare a facultăților intelectuale. Prezidea la ședințele capitulare, subscria acte, împărțea daruri și ajutoare totdeauna. În toată viața lui l-a caracterizat mai presus de toate blândeață și bunătatea de inimă. Dela casa lui nu plecă nici un sărac neajutorat, ci când avea el, avea și cel ce recurgea la ajutorul lui. Chiar și ultimul act din viață, donațiune a fost. A donat adică pe seama nou înființatului Convict diecezan din Lugoj 6000 cor. din fundațiunea sa făcută pe timpul, când era vicar în Hațeg.

FOIȚĂ.

Jertfa credinții.

— Povestire din timpul reformatiunii. —

Trad. de I. P. Câmpian.

(Continuare și fine).

Cu multă atențiune privia la orice întâmplare. În urmă se desfășură o luptă ce trebuie respinsă cu forța. Se vestește, că vin chiar și oștiri străine în ajutor. Atunci poporul răsculat începe să strice podurile și să aprindă, dar e împiedecat de miliție. Câțiva răsculați mai îndrăzneți voesc să prindă pe contele, care conducea toată apărarea și să-l ucidă. Și izbutesc, căci tocmai când contele voește să treacă în revistă armata, unul dintre luterani îl rănește de moarte.

A fost mare durerea principelui, căci a pierdut pe cel mai curajos apărător al credinții. Dar mai mare a fost durerea Iuditei. Singura mângâiere îi era rugăciunea. Punându-și toată încrederea în Dumnezeu, suferă cu mult curaj lovitura ce a ajuns-o. De acum tot mai mult se însuflește pentru credința catolică și blândeață și încrederea în Dumnezeu îi crește pe zi ce merge. Trăia în castel numai cu Elisaveta și ca și o căprioară fricoasă încunjură oamenii.

Cerșitoarea și după moartea contelui venia la castel; și Iudita o lăsa să îndepli-

nească slujbe mai mici, pentruce era bine răsplătită. Compătimea și ea așa de mult pe copila rămasă orfană, dar să-și descopere secretul nu cuteză.

Odată un tânăr cavalier prusian, dintr'o familie de principe, auzind de fata contelui acum mort, vine la castelul în care trăia Iudita. Incredut, că va învinge, cere mâna fetei. Dar se înșală! Tinerul cavalier era protestant, iar Iudita catolică. Cu un curaj într'adevăr bărbătesc pășește înaintea pețitorului și zice: „Niciodată nu-mi dau mâna unui protestant, chiar împărat să fie și de mi-ar pune la picioare toată comoara lumii.“

La așa ceva tânărul cavalier nu s'a așteptat. Lovit în ambițiune s'a reîntors cercând răsbunare. Acasă se sfătuește cu doi slujitori de ai lui, că la caz dacă fata iarăș se va împotrivi, s'o ucidă.

Este a 18-a aniversare a nașterii Iuditei. Cerșitoarea, deși mâncarea e gata, azi nu vine. Aducându-și aminte de ziua nașterii copilei sale, merge în pădure și caută locul unde odată a fost ascuns-o. Acolo șezând pe un trunchiu de lemn, cu capul răzimat în palme și cu fața udată de lacrimi își bănuia fapta. Cum ședeă acolo și privia uitată înainte, deodată i-se pare, că se apropie niște pași grei și aude ceva vorbe: „Azi învingem gingașa porumbiță. Ea va trebui să zică „da“ și dacă nu, pentru cinstea Domnului nostru o ucidem. Vom scoate noi din ea superstițiile acele religioase. Vrea, nu vrea,

trebuie să se întoarcă la credința noastră.“ Erau slujitorii principelui protestant.

Când tocmai se sfătuiau astfel, cerșitoarea să ridică, aceia își întrerup amenințările și răsând ironic își continuă calea spre castel.

Cerșitoarea ca să-i provină, să reîntoarcă iute pe altă cale. Curtea castelului era plină, de protestanți. Să furișează prin mulțime și merge de-a-dreptul la chilia Iuditei. Cu atențiune ascultă tot ce să petrece în chilie. Acolo era Iudita, Elisaveta și trimișii principelui protestant. Iudita îi întreabă ce doresc. — „Cavalierul prusian voiește să te ieie de soție. Dă-ți învoirea, dacă nu trebuie să mori.“ — „Niciodată“ — răspunde Iudita.

Cerșitoarea încă intră acum în chilie. Până aci a tăcut, dar acum pentru mântuirea copilei trebuie să-și descopere secretul.

„Iudita, copila mea nefericită, dă-ți învoirea“ — strigă femeia.

Cei din jur priviau mirați, credeau, că femeia e nebună. Dar ea în continuu strigă: „Copila mea, Iudita, dă-ți învoirea, nu-ți fie frică, nu păcătuiești, doar nu ești botezată.“

Copila se miră auzind descoperirea aceasta și nu află cuvinte să răspundă.

Inimicul întreabă: „Unde-s mărturiile; cari să adeverească ce spui?“

Atunci cerșitoarea smulge lanțul dela gâtul Iuditei și arată medalia cu inscripția. — „Iată anul — zice — când eu mamă nefericită, înșelată de învățătura voastră greșită

Las aci se urmeze in extras circularul de dat. 16 Iulie 1910 Nr. 2169—XXXIII in care Ilustritatea Sa Preasfințitul Domn Dr. Vasile Hossu Episcopul de Lugoj, publică Clerului diecezan moartea prepozitului Petru Pop...

„Este de prisos a descrie activitatea desfășurată de acest bărbat binemeritat. O cunoaște Dieceza, ba Provincia noastră bisericască întregă.“

„Dănsul a avut deja merite alese, ca director al gimnaziului din Blaj, atunci când Dieceza de Lugoj, încă nu era înființată. Iar dela ridicarea diecezei și până în prezina morții sale, repauzatul n-a încetat pe un singur moment a munci cu zel și abnegațiune pentru binele și înflorirea aceleiaș dieceze.“

„Încă Marți în 12 Iulie n. în Sărbătoarea sf. Apostoli Petru și Pavel, la cuvintele de gratulare, ce i-le-am adresat, a răspuns cu vioiciunea ce-l caracteriză, protestând promptitudinea totdeauna neșovăită, ce s'a ținut dator pururea, a o arăta episcopilor săi de pe vremuri. — Și ultima scrisoare, ce a iscălit, a fost fundatia de 6000 coroane pentru un loc gratuit în Convictul diecezan, ce se va deschide în 1. Sept. a. c.“

„In adurmitul se stânge și dispore o figură antică, o mărturie credincioasă a altor vremuri, istoria vie a Diecezei și a neamului românesc din o epocă de aproape un veac.“

„A plinit zile multe, cât la puțină muritori dat le este a plini.“

„Cu toate acestea îl jelim împreună cu Clerul și poporul diecezan, și la jalea Noastră sigur suntem, că se alătură toți fi neamului.“

„Frumoasă i-a fost viața, și tot așa de de frumoasă i-a fost și moartea. „Inși-Ne (zice Episcopul) l-am deslegat și împărtășit Meriudea de veci.“ „Cu frații preoți din gremiu i-am pregătit întărirea prin sf. Maslu

la calea cea mare, i-am cetit rugăciunea la ieșirea sufletului și căzând în genunchi cu toții ne-am rugat, să aibă, trecere păciuită la scaunul înfricoșatei Judecăți.“ Astfel a adurmit fericitul nostru Prepozit, în tocmă ca Sfinții, cari din veac bine au plăcut Domnului.“

„Azi în 16 Iulie n. i-am așezat spre odihnă rămășițele pământești cu ceremonialul solemn convenit marelui repausat, iar Luni în 18 Iulie n. frații capitulari vor aduce jertfă de împăciuire și de rugăciune pentru odihna sufletului repausatului lor prepozit, pentru care nici frații preoți diecezani — nu vor întrelăsa a celebra obicinuitele sf. liturgii.“

„Odihnească în pace și aibă parte cu Dreptii!“

Chestia catehizării. În timpul din urmă s'a discutat mult despre chestia catehizării și e bine, că să discută și și mai bine ar fi dacă s'ar controla mai mult din partea superiorilor, că se catehizează, sau nu, și dacă s'ar pedepsi cu asprime cei neglijenți. Noi n-am ajuns încă acolo, încât preoții să vază în datorința de a catehiza o datorință strâns legată de oficiul parohial. N-am auzit până acuma, să fi fost pedepsit, ba nici măcar dojenit, un preot pentru că nu-și împlinește datorința, de a catehiza. Zădarnic să aduc hotăriri, zădarnic să vor compune canoane, dacă nu să iau măsuri aspre contra celor, cari nu le observă și le calcă. Sunt catehet de 6 ani și de 4 ani încoace țin câte 18 ore pe săptămână. Pe lângă aceea mă îngrijesc de o parohie destul de mare și totuș nu mă plâng, că n'am vreme, pe când majoritatea preoților noastre se plâng, că nu are vreme să țină pe săptămână 2 ore. Să mi-se ierte, dar nu lipsa de timp e cauza, că nu țin orele, ci lipsa de bunăvoință de a-și împlini cea mai frumoasă parte a oficiului preoțesc.

am comis fapta păcătoasă, de mi-am lăsat copilă în mod așa tiran în mâna sortii. Am scris pe hârtie „botezată“, dar nime n'a turnat apă sfințită pe capul copilă mele. Acolo am lăsat-o în voia sortii să facă cu ea ce va vrea. Dacă n-ar fi aflat-o acest nobil conte și n-ar fi crescut-o în religia catolică, de mult i-ar fi mâncat vermi trupul și oasele i-s'ar fi făcut prav și cenușe.... Elisaveta tot ce a mărturisit cerșitoarea, află de adevărat.

Iudita îmbrățișează pe mamă-sa, dar dușmanul n-o lasă, îi apucă mâna și cearcă s'o înduplece să-și deie învoirea. Însă nu se supune și nu ascultă nici de indemnul mamei sale, care îi spune, că nu e legată prin botez, și astfel nu se ține de nici o religie, deci își poate da învoirea.

— „N'are a face — zice fata — eu nici când nu-mi voiu mână mânilor cu o faptă așa de urâtă. Și dacă nu sunt botezată cu apă, botezați-me cu sângele meu; catolică am crescut, catolică vreau să și mor.“

Cerșitoarea când aude, cu mânilor ridicate strigă: „Ucideți-me pe mine numai copilă nu mi-o răpiți.“ Și apoi se întoarce spre copilă, care de agitată ce eră tot tremurâ: „Iudită, iartă-me!“

Fata îmbrățișează pe mamă-sa și cu cuvinte așa de dulci o mângăie: „O dragă mamă acesta a fost norocul meu; iată cerul stă deschis înaintea mea, nu preste mult voiu avea parte de fericirea vecinică.“

Infuriat ca un nebun străbate în chilie cavalerul protestant și o străpunge cu sulița drept în inimă. Astfel în brațele mamei sale, tânăra fecioară, suferă martiriul pentru credința catolică.

— „Numai acela, a cărui credință este așa de tare, ca și a copilă mele, poate să-și deie viața pentru credință“ — erupe mama îndurerată. Încă nici nu s'a fost răcit trupul copilă și mama încă să stânge din viață. Ultimul cuvânt i-a fost: „Dumnezeule îndură-te spre mine, îmi pare rău de păcatul ce am făcut.“

La două săptămâni după aceasta și Elisaveta a fost omorâtă. Resculații au dat foc castelului, dar ruinele lui și azi povestesc, ce poate voința tare și jertfărea — în lucruri de credință.

Cine-și mănâncă pâinea singur, singur își duce și sarcina.

*

Zvârle în apă binele ce l-ai făcut; dacă nu l-or ști peștii, — Dumnezeu îl știe.

*

Cine se apucă cel dintâiu de mâncare, se apucă de lucru cel din urmă.

Cei cari împlinim oficiul de cateheți dăm de multe greutăți și mai cu seamă cei ce avem să catehizăm la școli străine. Înainte de toate eu nu înțeleg, de ce nu se publică din partea superiorității o *instrucție amănunțită* pentru cateheți. Câte ore putem pretinde să ni-se dea la singuraticile școli? Ce sărbători ale noastre au să le țină elevii noștri? Care-i relația catehetilor față de directorii școlari, și care e relația față de parohul locului, respective față de protopopul districtual? Ce rapoarte și informațiuni avem să dăm? De câteori avem să mărturisim și cuminecăm pe elevi și putem cere să fie lăsați dela ore, pentru a fi mărturisiti și cuminecați? În acestea și în alte multe afaceri suntem siliți să lucrăm pe nimerite. Poate că la unele din aceste întrebări să se aște răspuns în circularele conzistoriale, dar de unde să știu aceasta eu preot tânăr, care n-am colecția circularelor și cărnia în seminar despre astfel de lucruri nu mi-s'a propus nimic?

Un alt neajuns e lipsa de manuale. Pentru gimnazii avem manualele, cari să folosesc și în Blaj și le potrivim, cum putem. Eu d. e. în clasa I. gimn. ieau Istoria biblică și numai în a II-a iau Catehismul, iar deodată cu Istoria univ. a bisericii propun — după manuscript — și Istoria bisericii noastre pe scurt. N'avem pentru gimnazii însă nici un manual, care să tracteze amănunțit *liturgica*. Catehismul atinge aproape numai părțile dogmatice ale liturgiei, iar altă carte pentru liturgică nu avem. Eu cred, că la o nouă ediție a Catehismului ar trebui umplută și această lipsă. Celea trei părți ale Catehismului ar putea fi reduse la două — *credința și morala* — și ca parte a treia să figureze *liturgica*, care să cuprindă explicarea amănunțită a sf. Liturgii, a sf. sacramente și a sacramentalelor. În forma aceasta am ajunge, ca elevii să cunoască și priceapă însemnătatea diverselor slujbe ale bisericii noastre.

Dacă privim însă manualele pentru școlile elementare, trebuie să spunem, că sunt necorespunzătoare. Singură Istoria biblică ar corespunde, dacă i-s'ar da o limbă populară și dacă părțile dela Intrarea Evreilor în Canaan până la Testamentul nou ar fi sau prelucrate, sau lăuate cu totul afară. — Catehismele, ce le avem, pentru clasele elementare nu le putem folosi la nici un caz. Istoria bisericească pentru elementare nu avem, precum nu avem nici un manual pentru clasele I. și a II. elementară¹⁾. — Plângerea d-lui Dr. N. B. e deplin îndreptățită. Ar trebui să avem mai multe manuale, din cari să putem alege, — noi însă n'avem nici câte unul măcar. Ar trebui compuse manuale pentru școlile cu mai mulți învățatori, — și prin urmare cu mai multe ore de religie — și alte ar trebui pentru școlile străine și pentru școlile cu un învățator, în cari însă dau numai două ore, cari după părerea mea sunt prea puține, pentru a putea face spor multămitor.

Pentru școlile de meserieși n'avem cărți nici bune, nici rele, ci suntem siliți a propune după buna noastră chibzuință. Pentru școlile acestea mai cu seamă ar trebui să avem manuale bine lucrate, deoarece e vorba

¹⁾ Eu am compus un manual pentru clasele I. și a II-a și l-am înaintat spre aprobare încă în April. Până acum însă nu știu, ce soarte va fi avut

de a crește o clasă de mijloc credincioasă bisericii și prin aceasta credincioasă neamului.

Un rău mare e, că biserica noastră nu se îngrijește destul de catehizarea la școlile medii și eu cred, că neglijenții acesteia a bisericii, e a se atribui răceala, cu care se poartă o mare parte a inteligenții noastre față de biserică. Mulți din inteligenții noștri au absolvat școli străine și în acelea nu a fost cine să le sâdească dragostea față de biserică, pentru că nu s'au ținut regulat oarele de religie. Ei au văzut, că toate confesiunile se îngrijesc de credincioșii lor, numai de ei nu se îngrijește nime.

În Cluj și în Făgăraș catehizăm capelanii, cari în primul rând suntem cateheți. În Alba-Iulia avem doi preoți greco-catolici și totuși catehizarea e lăsată în mâna romano-catolicilor. Nu înțeleg apoi pentru ce nu se completează oficiul de capelan în Sibiu și pentru ce nu se înființează parohie greco-catolică în Brașov, pentru că în aceste locuri avem lipsă mare de cateheți cari se poată stă de elevii greco-catolici. — Biserica gr.-or. a sistematizat posturi de cateheți în toate locurile, unde are elevi mai mulți, și îi plătește cu câte 800 floreni. La noi însă în privința aceasta nu s'a făcut nimic!

Eu cred, că dacă va fi conchemat congres scolastic arhidiecezan mixt, acela ar trebui să se ocupe de catehizarea la școlile medii străine ca de o problemă vitală a bisericii.

Văd însă, că am ajuns prea departe și am atins niște coarde, pentru cari poate voi fi luat la ochi. E așa de greu să te ocupi cinstit cu această afacere, fără a atinge coarde dureroase.

Rezum în următoarele: 1. Mai marii ar trebui să controleze cu toată strictețea, dacă împlinesc preoții oficiul de catehet, ori nu. La examene protopopii și comisarii konzistoriali (bine ar fi dacă ar ieși comisarii în fiecare tract!) n-ar trebui să permită învățătorilor, să examineze din religie, ci să pretindă aceasta dela preoți. Toți cei neglijenți să fie aspru pedepsiți.

2. Ar trebui să ni-se pună la îndemână manuale corăspunzătoare.

3. Ar trebui să îngrijească biserica mai bine de elevii, cari cercetează școlile medii.

Făgăraș 30 Aug. 1910.

Octavian Popa.

CORESPONDINTE.

Cronici Bucureștene.

— dela corespondentul nostru. —

Cu încetul începe iarăși viața în Capitală. Căci vara aici e o viață moartă, de silă, pentru acei bieți funcționari și oameni de tot săraci, cari sunt legați de birou ori de sărăcie, încât nu pot părăsi Capitala. Cei ce pot, fug la sfârșitul lui Iunie, și pe unii îi mai vede capitala la sfârșitul lui August, iar pe alții abia la sfârșitul lui Septembrie. Dacă ai veni iubite cetitorule aici în dricul verii, și apoi prin Maiu iarăși, nu ți-ar veni să crezi, că ești în același oraș, decumva n-ai cunoaște vre-o câteva case, Cismigiul și Bulevardul!

Cu sfârșitul lui August vin părinții și-și înscriu băieții și fetele la școli, unde e tot-

deauna o mare aglomerație. Și cu 1 Sept. se deschid toate școlile, afară de Universitate, care-și deschide porțile numai la Octombrie.

* * *

Cu a doua jumătate a lui August stațiunile climaterice își pierd oaspeții cei mai mulți, cari la aceste lasă o sumedenie de parale. Facem și noi mari progrese, și guvernul și oaspeții dau mare atențiune băilor noastre. La toate stațiunile de băi poți călători cu „bilet de băi,” care are o reducere însemnată. Și guvernul se interesează de înaintarea acestor băi și stațiuni climaterice. Mai în săptămâna trecută a făcut un turneu de inspecțiune domnul Ministru al comerțului Orleanu. Și astfel de inspecțiuni nu rămân fără urmări folositoare publicului, ce ține la principiul sănătos al economiei naționale: să nu dai banul din pungă, cât poți, ori de ești silit să-l dai, dă-l celor din neamul tău, și nu lăsa banul să treacă granița. Durere, numai, că pe la băile noastre și pe la stațiunile climaterice banul românesc ajunge în busunarul prea multora „d-ai noștri,” cari nu sunt din neamul nostru.

* * *

Inspecții! Cuvântul cel mai îngrozitor pentru comercianții și cărciumarii din Capitală. Holera face ravagii în Rusia, și trebuie să fim cu ochii în patru, să nu treacă Prutul unde pe lângă grăuțeri mai stau la pândă încă 4000 de ostași. Dar paza cea mai bună e curățenia. Și pentru a face o curățenie radicală, ajutorul de primar Dr. Botescu inspecționează Capitala, și închide multe hanuri, dă pe mâna judecătorilor o mulțime de comercianți, și de cei engrosiști, ca astfel să dea o bună lecție despre curățenie. Până-acum suntem feriți de holera, și măsurile energice luate de guvern credem, că va împiedeca pe acest mosafir scârbos să treacă granița. Un Rus spune, că holera numai la primăvară are să apară în toată splendoarea ei. Ei bine, nu credem, dar și de s'ar adevăra această prorocie, cu Rusia nu suntem în așa de strânse relațiuni de prietinie, încât să primim și holera dela ea. Ne-am săturat de administrația și dragostea ei.

* * *

S'a scris și s'a vorbit mult pe contul prietini turco-române. În timpul din urmă ne-a vizitat mai mulți ministrii, generali, profesori de tot soiul, medici, advocați, ofițeri și studenți, cari au fost primiți cu mult alaiu, și ne-au asigurat de dragostea întregii națiuni turcești. Vizitelor acestora li s'a dat multă însemnatate, și ce e mai bine, tocmai în cercurile neguvernamentale.

Să vedem! Ar fi bine, dacă aceasta dragoste turcească ar umbri măcar preste bieții Aromâni, cari aveau puține nădejdi în noua lege bisericească, cari le dă voie să mai aibă câteva biserici. Dar lucrul naibii! Patriarhul grecesc cu toată ceata lui, din dragostea cea mare față de ortodoxie nu vrea să știe de această lege, și-i pune bețe în roate, unde numai poate. Și ca legea să nu se execute, arhierii grecești fac pași desperați. Episcopul grec din Castoria văzând, că în eparhia lui ajung Românii să pună mâna pe trei biserici, și-a prezentat dimisia, care nu și-o revoacă, până nu va fi izgonită limba românească din acele trei biserici. Frumoasă dragoste, tradițională!

* * *

Țimpul s'a mai răcorit, a plouat câteva zile, dar ploaia a venit prea târziu pentru porumb, care în unele părți e slăbuț. Pentru sămănăturile de toamnă ploaia e binevenită.

Vasile.

O zi de bucurie în Maramurăș*).

— 12 Iulie.

Lumea românească și mai ales Ardealul saltă de bucuria, când țara lui Dragoș dă semn de viață, când fi uitați și nebăgați în samă a romanticei Marmăția pe neobservate prăznuesc o zi de sărbătoare, o zi de dulce veselie, cum a fost ziua de 12 Iulie, când s'a sfințit biserica pompoasă, Sionul nou zidit a românilor din parohia Săcel.

Săcelul este cel mai bine cunoscut sat mare de pe granița Maramurășului, unde acum-a zece ani se întâmplase desbinarea în siul bisericii — și o bună parte — putem zice cea mai mare a credincioșilor trecuse la neunire.

Aci în acest cuib a pizmei, iacă întră acum-a șapte ani tânărul idealist preot al Săcelului I. Tartia la mandatul Exelenței Sale și primul gând și îngrijire i-a fost după sfatul și incurajarea celor mai mari, să zidească o casă de rugăciuni pompoasă — socotind, că astfel va putea dobândi și recâștigă partida contrară — va adă ca păstorul cel bun, oaia cea rătăcită și-o va aduce în staul, în biserica lui Hristos. Cu adevărată chemare a zelat și cu nădejde în Dumnezeu prima peatră de fundament însuș ridicându-o cu insufletire, dă impuls poporului său slăbit în credință și iacă să începe lucrarea măreață, preoțimea tractuală, văzând inima arzândă a colegului lor harnic, în frunte cu vicarul Tit Bud dau tot concursul, Rev. D. Dr. P. Fabian canonic, des îl cercetează și incurajează pe acest tânăr, dându-i mâna de ajutor, și iacă cu mii de greutatea luptând se ridică nu o bisericuță mică de pe sate, ci un zid colosal, în care nu sute, ci mii și mii de credincioși au loc și pot deodată înălța rugă ferbinte către acel bun Părinte, care îi invrednică să ajungă cu zidirea la sfârșit bun.

Abia în zilele ultime de Iunie și prime alui Iulie sfârșesc cu lucrul intern a bisericii când poporul în extaz de bucurie nu mai dă răgaz preotului îngândurat și eșofat în munca titanică a conducerii întregii zidiri de biserică, ci îl silesc să plece la Exelența Sa să-i ceară binecuvântarea arhierescă și să-l roage de a le exminte pe Rev. D. Dr. Petru Fabian canonic, pentru sfințirea noiei biserici.

În 11 Iulie exmisul Exelenței Sale e primit la calea Iodului, unde sute și sute de credincioși au alergat din toate satele învecinate cu procesiuni, în frunte cu preoți și inteligență aleasă, ca să-și manifesteze stima și alipirea față de Rev. Fabian, fiul Maramurășului. La primirea părintelui Bran și vorbirea-i plină de adâncă venerațiune Rev. Dr. Petru Fabian răspunde prin vorbe dulci și adânc mișcat, la ce convoiul pleacă spre Dragomirești unde rămâne peste noapte. La Săliște i-se face a doua primire delegatului Episcopesc, salutat fiind de vicarul Bud cu vorbe sincere și înflăcărâte.

Apropiindu-ne de hotarul Săcelului buibuturi puternice vestesc sosirea mirelui dorit,

*) Scrisoarea rătăcind prin alte părți, n-am primit-o decât în săptămâna trecută.

grăbim cu toții prin tina mare și ploaia torențială până la vechia biserică de lemn, în ușa căreia preotul local îl salută pe Rev. Dr. Fabian cu căldură și bucurie. Intrând preoțimea se îmbracă în ornatele bisericesti iar părintele Bran dela acest zid vechiu ia ultimul rămas bun, prin vorbe alese și duioase, la ce plecăm spre noua biserică încunjurându-o până când poporul la acordurile cântării de invocare a Spiritului sfânt „Împărate cerească” parcă se ridică în Sionul cerească — și uitând greul vieții — are momente înălțătoare și fericitoare.

La orele 9 se începe prima cea mai frumoasă și adânc mișcătoare liturgie servită de pontificantele Rev. D. Petru Fabian, Tit Bud, vicarul și trei protopopi, 15 preoți. Responsoriile și cântările sunt executate de corul excelent a teologilor de Gherla cu atâta măiestrie, încât nu rămâne inimă nemșcată și nu rămâne ochiu, care să nu lacrimeze, și se pare, că nu oameni muritori, ci îngerii din cer glăsuesc dulce stăruind evlaviază credincioșilor adunați de pretutindinea.

După citirea evangheliei Rev. D. Dr. Fabian, urcă amvonul și vorbește cu multă putere convingătoare despre cele două iubiri a sf. Petru, așa încât nu numai inima popoului, ci chiar a întregii inteligență — carea în mare parte veniseră poate mai mult din curiozitate la acest act de sfințire — fu curcită, aflând preot și mirean multă dulceață și și mai multă mângâiere în iubirea lui Hristos — predicată cu atâta înțelepciune și foc de Rev. canonic Dr. Fabian.

Rev. D. vicar Tit Bud vorbește pe scurt popoului despre credința și darul de a se pocăi, și roagă oile pierdute să se întoarcă iarăși în sinul mamei lor dulce, în biserică lui Hristos, care cu dragoste e gata ai primi.

La finea s. Liturgii întreg poporul a fost miruit și după ce preotul local a mulțumit în cuvinte alese tuturor, cari moralmente, ori materialmente au sucurs la ridicarea Sionului românesc, — ieșim din biserică împărtășiți și de binecuvântarea arhierescă. — Poporul cu prapori în procesiuni oare întregi au mai cântat încunjurând biserică și vedeai fețele lor arzând de focul dragostei lui Hristos, vedeai, ce efect bun au avut solemnitățile zilei, vedeai, cum și cel mai sărac își deschide vistieria sa și aduce darul său bisericii nouă!

După amiază la oarele două a avut loc banchetul. S'au rostit multe și frumoase toaste, dar decât toate au fost mai bine ascultate cântecile melodioase a coriștilor teologi de Gherla, mai ales când în mijlocul lor veselul vicar Tit Bud ocupând locul de frunte îi însuflețește să cânte, să cânte dulce și doios — doina de jale, plângerea Românilui, ceea ce văzând și auzind nația, plugarii românași, erau încântați și vedeai nu unul lacrimând, căci doar aud dela clericii români — fiitorii păstori sufletești — doina cântată cu atâta dulceață și măiestrie, parcă ei ar fi fii codrului — și văd cum își iubesc și domnia limba strămoșească și doina populară — de care nu li-e rușine — ci dau dovadă — că sunt români și își iubesc deci și poporul — neamul, din a cărui trupină odrăzlesc. Așa ne veselim dulce și plăcut până seara la 7 oare, când se fac pregătirile pentru concert.

Ca sfârșit bun a toată solemnitatea, iacă la oarele 9 seara să dă un concert

strălucit, tinerii teologi parcă se întreceau pe sine cântând dulce și armonios doine frumoase românești.

Creдем, că așa petrecere bună și românească valea Izei n-a avut, dar sperăm, că în viitor cât de des va avea, însuflețindu-se tot mai mult și tinerimea noastră, carea parcă ar fi lipsit în mare parte dela serbarea națională bisericască din Săcel.

Nădăjduim, că pe viitor cu puteri unite vom face lucruri tot mărețe, surprinzând lumea românească și dovedind cu fapte că suntem vrednici și adevărați creștini, dar totodată și buni români.

Mihail Notea,
preot gr.-cat.

Nr. 860/1910.

CONVOCARE.

În sensul §§-lor 23 și 25 din statute membri „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român” se convoacă la

Adunarea generală ordinară

în Dej, în zilele de 18 și 19 Sept. n. 1910.

Programul adunării:

Sedința I.

Duminecă, în 18 Sept. n., la orele 10¹/₂ a. m.

ORDINEA DE ZI:

1. Deschiderea adunării generale.
2. Înscrierea delegaților prezenți ai despărțămintelor.
3. Raportul general al comitetului central.
4. Alegerea comisiilor pentru:
 - a) examinarea raportului general;
 - b) censurarea socotelilor anului 1909 și a proiectului de budget pe anul 1911;
 - c) înscrierea membrilor.
5. Alegerea unei comisii pentru candidarea prezidentului, vice-prezidentului și a membrilor comitetului central pe un nou period de trei ani.
6. Prezintarea eventualelor propuneri*).
7. Conferința d-lui Dr. E. Dăian despre Vasile L. Baron Popp.

Sedința II.

Luni, în 19 Sept. n., la orele 10 a. m.

ORDINEA DE ZI:

1. Raportul comisiei pentru examinarea raportului general și propunerile acestei comisii:
 - a) adunarea generală să ia act cu aprobare de cuprinsul raportului general al comitetului central;
 - b) să deie expresie durerii sale pentru pierderea membrilor decedați dela ultima adunare generală încoace;
 - c) să aleagă pe dl V. Stroescu de membru onorar al Asociațiunii;
 - d) alte propuneri ale comisiei examinătoare în legătură cu raportul general al comitetului central.

* Eventualele propuneri au să fie înaintate, în scris, prezidiului „Asociațiunii” (Sibiu, str. Șaguna, Nr. 6) cu 8 zile înainte de adunarea generală.

2. Raportul comisiei pentru censurarea socotelilor pe anul 1909, a proiectului de budget pe anul 1911 și propunerile acestei comisii:
 - a) adunarea generală să aproabe darea de samă a comitetului central absolut pentru această gestiune;
 - b) să aprobe proiectul de budget pe anul 1911;
 - c) alte propuneri ale comisiei examinătoare.

4. Alegerea prezidentului, vice-prezidentului și a membrilor comitetului central pe un nou period de trei ani.
5. Fixarea locului pentru adunarea generală viitoare.
6. Dispoziții pentru verificarea procesului verbal.
7. Închiderea adunării generale.

Sibiu, din ședința comitetului central al „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”, ținută la 17 August 1910.

Iosif Sterca Șuluțu, m. p.,
prezident.

Oct. C. Tăslăuanu,
secretar.

Noutăți.

Din Arhidieceză. Dr. Ioan Colțor a fost numit capelan I. în Cluj. — Gavrilă Hinteș adm. par. în Suatul maghiar a fost numit paroh în Șermășel (tr. Cătinei). — Iuliu Grama, cooperator în Chiheriu-de-sus (tr. Reghin) a fost numit adm. parohial tot acolo. — Proximele hirotoniri de preoți se vor face în zilele de 25 și 27 Sept. n. c.

Sfințire de biserică. Curatorul gr.-cat. din Hodac invită la actul Sfințirii Bisericii Sale în 18 Sept. 1910 n. la orele 8¹/₂ a. m. prin Ex. Sa înaltpreasfințitul Domn Arhiepiscop și Mitropolit Dr. Victor Mihályi de Apșa. La 7 ore sara Producțiune teatrală împreună cu Concert. După producțiune joc. Actului sfințirii bisericii îi premerge exerciții spirituale populare, cari se încep în 15 Septembrie sara. Cei ce în particular nu au fost invitați din greșală, să se socotească de invitați pe calea aceasta.

Hymen. Hortensia Muntean și Gheorghe Oancea teolog absolut, au onoare a anunța celebrarea cununiei lor, care se va serba Duminecă în 18 Sept. st. n. la oarele 3 p. m. în biserică gr.-cat. din Henig.

Înscrierile. În 5, 6 și 7 Sept. a. c. s'au făcut la gimnaziul nostru din Blaj, înscrierile pe anul 1910/11. Au fost primiți în clasa I=60, în II=63, III=61, IV=63, V=67, VI=61, VII=68, VIII=67. cu totul 510 elevi ordinari.

Act de recunoștință. Pentru crucea care se va ridica la mormântul neuitatului profesor Ioan German, dintre elevii de odinioară cu ocaziunea întâlnirii de 10 ani, au mai contribuit: Aurel B. Gaja prof. Blaj, Ioan Agârbicean paroh Oriat, Dr. Alexandru Nicolescu prof. Blaj, Dr. Ioan Maior avocat Iia-de-Murăș, Octavian Popa capelan Făgăraș, Dr. Ioan Christian medic militar Nagykikinda, Ioan V. Vancea cand. de adv. Blaj, Victor Precup forostier arhidiecezan Blaj, Nicolae Platon adm. parohial, fiecare câte 2 cor. laolaltă=18 coroane. Dr. A. Cheșianu.

Necrolog. † Cornelia Lățiu, fca preotului nostru din Crăciunel, a trecut din viața aceasta în patria fericită, după scurte, dar grozave suferințe în primăvara vieții sale, în 6 Sept. 1910 împărtășită fiind cu sf. Taine ale muribunzilor. Condolențele noastre!

Partea literară.

Unirea bisericilor.

— Răspuns „Revistei teologice“. —
(Continuare).

La aceste mi-a replicat criticul dela Revista teologică din Sibiu, că în calea unirii stau două piedeci mari: primatul papal și filioque „ca cele mai grave puncte de divergență între biserica ortodoxă și cea apuseană“.¹⁾

Am arătat mai sus, că teologii neuniți ca prima și cea mai însemnată piedecă a unirii bisericilor socotesc a fi primatul papal²⁾

Criticul nostru în primatul papal vede: „încercările papilor de a impune bisericii universale un sistem contrar ființei și spiritului creștinismului, contrar așezămintelor și organizațiunii bisericii lui Hristos“.³⁾

Dupăcum ne spune Guettée, acest primat papal îl consideră biserica neunită, ca un motiv principal al dezbinării: „Biserica orientală“ dă dezbinării un motiv puternic și logic; ea încredințează, că Biserica romană a provocat-o voind a impune în numele lui Dumnezeu Bisericii universale un jug nelegitim adecă suveranitatea papală, pe atât de potrivnică așezământului dumnezeesc al Bisericii, cât și hotărârilor sinoadelor ecumenice“.⁴⁾

Drept-aceea criticul dela Revista teologică enunță: „Cu privire la primatul juridic al papei susțin teza, că vechea biserică a răsăritului și părinții ei nu l-a recunoscut niciodată; tot asemenea nu l-a recunoscut nici vechea biserică a Apusului timp de câteva veacuri. Prin urmare: primatul juridic al episcopilor din Roma nu este o instituție din drept divin“.⁵⁾

Și cum își sprijinește dl Bălan teza sa?

De o vreme încoace teologii neuniți, purceând mai ales pe urmele lui Vladimir Guettée, cu un deosebit zel se silesc a arăta, că toate acele texte, la cari se provoacă apusenii pentru primatul papal, dovedesc numai un primat de jurisdicțiune. Se silesc a arăta, că nici un părinte al bisericii orientale nu a avut nici o cunoștință despre vre-un primat de jurisdicțiune a papei dela Roma peste biserica întreagă. Nu-i mirare deci, că ajung în contradicție chiar cu acei sfinți părinți ai lor, pe cari biserica neunită îi cinstește „ca pilde neprihănite de credință ortodoxă și de viață creștinească curată“.⁶⁾

Căci întreb: cine-i sfântul Maxim Mărturisitorul? Insaș biserica neunită ne spune că este „cel mai însemnat scriitor bisericesc oriental, care înflori pe la jumătatea veacului VII,“⁷⁾ un „distins teolog și mărturisitor

al credinței,“⁸⁾ salutat de biserică cu cuvintele elogioase: „Bucurate razimul credinței și temelul cel neclătit. Bucurate că ai surpat îndrăznirea erezurilor.“⁹⁾ Și acest mare Părinte al bisericii orientale îndrumă pe patriarhul monotelit Pyroh, că dacă vrea să fie socotit între catolici, să se legitimizeze înaintea scaunului apostolic din Roma „carele are domnia, autoritatea și puterea de a legă și de a dezlegă în toate și preste toate dela însuș Cuvântul lui Dumnezeu cel întrupat și dela toate sinoadele.“¹⁰⁾ Cum stăm dară dl Bălan cu teza, că vechea biserică răsăriteană și părinții ei niciodată nu au recunoscut episcopului roman un primat de autoritate și putere juridicțională asupra bisericii lui Hristos, și niciodată nu au crezut în dogma despre un asemenea primat“?¹¹⁾

Să iee aminte teologii bisericii neunite, ceea-ce Tarasie patriarhul Constantinopolului (784—806) „cu bine credincioase învățături Biserica luminând,“¹²⁾ a zis că: „Nu este ortodox acel ce nu venerază Scaunul în care șede Corifeul Apostolilor, care ne învață și ne guvernează pe noi și pe toți credincioșii.“¹³⁾

Iar în special ce privește biserica apuseană, frații neuniți se sirguesc a dovedi cu Guettée, că nici părinții bisericii apusene, ba nici chiar episcopii Romei nu cunoșteau înainte de veacul al IX-lea un atare primat.

Prin aceasta însă ei ajung în contradicție nu numai cu doctrina bisericii romane din cele 8 veacuri, ci și cu sine însuși, adecă cu istoricii lor proprii. Destul va fi să aducem câteva exemple.

Vladimir Guettée susține despre papa Leo Marele (440—461) că: „Nu-și atribuie nici o autoritate personală ce i-ar fi venit prin sfântul Petru, din o obârșie divină“¹⁴⁾ și că „nu-și atribuie deci nicidecum autocracia, din care teologii romani întocmesc temelia autorității papale“¹⁵⁾

Iar istoricii neuniți, ca Boroian,¹⁶⁾ Eusebie Popovici,¹⁷⁾ etc. ne spun contrariul, că adecă papa Leo își arogă primatul de jurisdicție peste Biserica și încă din drept divin. Astfel spre exemplu Eusebie Popovici, „învățat“¹⁸⁾ istoric, spune că Leon cel Mare a fost „care bază cel întâi pe porunca lui Hristos pretenția episcopilor Romei de a avea un primat de jurisdicțiune asupra întregii Biserici.“¹⁹⁾ Dar nu numai pe Leo Marele îl acuză istoricul Popovici de această „erezie,“²⁰⁾ ci și pe alți papi ai Romei din cele 8 veacuri dela început: „Dela veacul 5. episcopii Romei începură a pretinde un primat de jurisdicție în faptă asupra tuturor

celoralte biserici, susținând, că acesta li-se cuvine ca urmași ai lui Petru, deoarece însuș Hristos a încredințat Apostolului Petru acest primat. Această pretenție se dezvoaltă cu totul direct și deplin sub episcopii Romei Celestin I. (422—432), Sixt III. (432—440), și Leon cel Mare (440—461). Succesorii lor merșeră pe urmele lor mai vartos că chiar înainte de Celestin episcopii Romei dela Damasus (366—384) și Siriciu (384—398) făceau indirect această pretenție. În afărșit ei izbutiră cu pretenția lor în occident, mai ales Leon cel Mare, care bază cel întâi pe porunca lui Hristos pretenția episcopilor Romei de a avea un primat de jurisdicțiune asupra întregii Biserici și care chiar sub predecesorii săi Celestin și Sixt III. deși numai diacon eră geniul dirigent al Bisericii din Roma. Teoria lui fu valabilă cu o autoritate clasică.“²¹⁾ Astfel Eusebiu Popovici.

Cum rămănem dară cu afirmarea lui Guettée, că Leon cel Mare „nu-și atribuie nicidecum autocracia, din care teologii romani întocmesc temelia autorității papale“? Și peste tot ce răspuns va da la acestea Guettée, în timp ce cutează a susține o atare teză, că doctrina episcopilor Romei din cele dintâi opt veacuri, ce privește papalitatea, este contrazicătoare cu ceea a papilor următori veacului al optălea,²²⁾ sau că învățământul dumnezeesc păstrat pe vremea celor opt veacuri chiar în sânul Bisericii romane condamnă toată idea de autocracie, de suveranitate în Biserica lui Isus Hristos.“²³⁾

Asemenea ce va zice la aceste criticul Bălan, dupăce în Revista teologică (Nr. 6—7 din 1909, pag. 314) susținuse că în statul celor dintâi veacuri creștine „episcopii Romei nu îndrăzneau a se considera pe sine ca „unicii păstori ai întregii biserici“?

E fapt sigur, că Leo Marele, Grigorie Dialogul și alți papi din cele dintâi 8 veacuri își afirmău cu cuvântul și cu fapta primatul juridicțional peste biserica întreagă.

E fapt sigur mai departe, că biserica orientală vedea ortodoxie în această purtare a papilor, căci numai așa se poate explica procedura aceea a bisericii orientale, că îi laudă, ca pe propovăduitori ai adevărului, ochii bunei credințe, îndreptătorii pravoslaviei, învățătorii bunei credințe și stâlpii pravoslaviei, cari cu lumina dogmelor au luminat întreagă turma lui Hristos.“²⁴⁾

Virgil Pop,
preot gr-cat.

(Va urma).

¹⁾ Nilles, Kalendarium, vol. I. pag. 78.

²⁾ Mineiu, la 21 Ianuarie.

³⁾ Migne, Patr. gr. tom. XCI, col. 144.

⁴⁾ Revista teologică, Nr. 11—12, din 1909, p. 469.

⁵⁾ Mineiu, la 25 Februar.

⁶⁾ Epistola patriarhului Tarasie către papa Adrian. (Migne Patr. gr. tom. 98).

⁷⁾ V. Guettée, Papalitatea, pag. 88.

⁸⁾ Ibidem.

⁹⁾ D. Boroian, Istoria bisericii creștine, București, 1893, pag. 228.

¹⁰⁾ Eusebie Popovici, Istoria bisericăscă, vol. I. București, 1900, pag. 440.

¹¹⁾ Astfel îl caracterizează Iorga (în „Istoria bisericii Românești“. Vălenii-de-munte 1909, vol. II. pag. 315).

¹²⁾ E. Popovici, loco citat.

¹³⁾ Espreșiunea arhimandritului Ilar. Pușcariu (în Manual de Istoria bisericăscă, Sibiu, 1893, p. 82).

¹⁾ Revista teologică Nr. 6—7 din 1909, pag. 321.

²⁾ Astfel ne spune și Vasile Pocitan (în „Compendiu de drept bisericesc al bisericii ortodoxe“, București, 1898, pag. 120): „Principala învățătură deosebitoare a bisericii apusene față cu biserica ortodoxă este primatul papal“.

³⁾ Revista teologică Nr. 6—7 din 1909 p. 320

⁴⁾ V. Guettée, papalitatea schismatică pag. 22.

⁵⁾ N. Bălan în „Revista teologică“ Nr. 6—7 din 1909, pag. 321.

⁶⁾ N. Bălan, Revista teologică, Nr. 11—12 din 1909, pag. 469.

⁷⁾ Eusebie Popovici, Istoria bisericăscă, București 1900, vol. I. pag. 708.

¹⁾ E. Popovici, op. cit. pag. 439—440 e de notat că el acuză și pe papa Grigorie Dialogul de pretenție la primat de jurisdicțiune (Cf. op. cit. p. 452).

²⁾ V. Guettée, op. cit. pag. 356

³⁾ Guettée, Papalitatea, pag. 357.

⁴⁾ Elogii aduse papilor dela Roma Cf. Mineiul în 18 Februarie (ziua pomenirii papei Leon), 13 April (ziua pomenirii papei Martin) și 24 Noemvrie (în ziua sf. Clemente papa) și în zilele sărbătorii altor papi, în cântările liturgice.

Drept pildă reproducem tropariul din 18 Februarie, referitor la papa Leo: „Al pravoslaviei îndreptătoriu, al bune credințe învățătoriu și al curăției, al lumii luminătoriu Podoba Arhierilor cea de Dumnezeu însușată, Leone înțelepte: Cu învățăturile tale pe toți i-ai luminat“.

Raport general

despre activitatea societății „Inocențiu M. Clain”. An. școl. 1909—10.

I. Partea generală.

Sfârșitul unui an școlastic totdeauna pune capet activității din acel an al Societății noastre și dă loc unei noi activități, în frunte cu un nou comitet.

Deaceia cuvine-să să ne oprim, ca și drumarul la răspântii, și să privim puțin înapoi, să chibzuim bine semnele peste cari am trecut și greutățile ce am izbutit să învingem, și apoi conștii de tot ce am putut să facem, să ne dm seama chiar și înaintea lumii mari românești.

Societatea noastră, bine încheșată și având în frunte steagul, ce l-a ridicat unul dintre cei mai îndrăzneți luptători pentru drepturile bisericii și neamului nostru românesc *Inocențiu M. Clain*, încă dela început și-a pus de țintă: ideile mari ale acestui cari și pe noi trebuie să ne frământă, vorbele lui curajoase, ce și noi suntem datori să le spunem și jertfele vrednice de luptă ce el a purtat și pe care și noi trebuie să o ducem la izbândă, fie cât de grele împrejurările cari, mai ales astăzi promit să ne apese umerii.

Și intrădevăr, dela această țintă nici când nu ne-am abătut. ci încontinuu urmărindu-o, am corcat să cunoaștem cât mai întins vremile în cari trăim și să ne oțalim armele pentru izbânda ce avem s'o ajungem.

Am citit reviste și ziare, și poate chiar mai mult ca altădată am frunzărit cărțile bune și folositoare, românești și străine, iar chestii de interes pentru Societate încă s'au discutat.

1. *Activitatea literară.* Indată la începutul anului școlastic, Societatea, după vechea datină bună, a pregătit o serată literară-muzicală, care hotărât e o desmintire categorică a vechilor tânguiri, că noi n-am avea simț pentru lucruri mari și pentru avânturi nobile. Și noi vom avea simț și puteri și vom fi capabili de avânturi, iar dacă ici-colo vom avea și câte o rană, nu înseamnă numai decât moartea. Tocmai rana e cheazășia vieții. Căci boala în trup mort nu s'a mai pomenit.

În clipe mari ne știm încălzi și ne știm arătă vrednici și noi de tradiția ai cărei continuatori suntem în școlile mari ale Blajului.

Succesul seratei literare muzicale din 23 Nov. trecut e cunoscut tuturor.

Dizertația citită, cu ael prilej despre „*Rolul preotului român în lupta culturală a neamului*”, este un punct luminos în activitatea acestui an.

Scrisoarea de Eminescu a fost declamată cu mult succes, formând un punct de forță a seratei. Ploaia de aplauze a fost o răsplată meritată și o dovada de succes deplin al dialogului din program.

Iar partea muzicală a fost la înălțimea cuvenită. *Constantin Brancoveanu*, compozitia măiestrului nostru *Iacob Mureșanu*, ne-a reamintit de acelea vremuri vechi, când eră așa de grea luptă pentru limbă și lege și cari acum mai ales trebuie să ne deie și nouă tăria lui *Constantin Brancoveanu*, care voiește mai bine să moară, decât să-și lase legea lui creștinească.

Socotind totuși partea strict literară a acestni an, constatăm o îmbucurătoare înaintare față de anii trecuți.

S'au înaintat cu totul 12 lucrări dintre cari au fost primite și s'au cetit în ședințele literari: 9. Una dintre acestea ca cea mai bună, a fost și premiată.

Acestea lucrări au fost — adevărat — în mare parte traduceri — două mai mult sau mai puțin originale — dar și acestea sunt un progres vădit față de 4, câte s'au cetit în anul trecut.

Tot o primăvară care făgăduiește este și împrejurarea, că în anul acesta concursurile pentru premii nu au rămas hârtii nebăgate în seamă în locul lor din părete, ca în alți ani, că nu s'au primit lucrări vrednice de premiu, este iarăși o accidentă care ne trebuie să ne pună pe gânduri. Este îmbucurător faptul, că cunoscând indolența veche, totuși oamenii se interesează, și se nizuiesc.

E greu întâi să faci câteva urme într'o pădure neumblată, ca mai apoi peste puțină vreme, să te alegi cu o cărare bătută.

Cele trei ședințe literari din anul acesta, cari — date fiind studiile vaste cari încontinuu ne țin ocupați — sunt îndestulătoare.

În ce privește declamările, încă s'a arătat mult interes. Alegerea autorilor a fost cuminte și potrivită. Coșbuc va fi gustat totdeauna pentru sănătatea și vigoarea versurilor sale, izvorite din lăra noastră ardelenescă.

Un alt punct luminos în activitatea literară a societății noastre este și reeditarea broșurei „*Vatra familiară*” în formă premenită și îndreptată. Însămănătatea acestui fapt zace mai ales în împrejurarea că este aceasta cârticea un product literar merit publicului mare. Primirea, care i-s'a făcut anul trecut modestului nostru început e o dovadă, că de fapt Societatea a făcut bun serviciu cauzei românești.

2. *Activitatea administrativă.* Ce se ține de partea administrativă în cursul acestui an școl. s'au ținut trei ședințe administrative ordinari, în cari pe lângă propunerile, ce se credeau de trebuință s'a raportat totdeauna și despre starea bibliotecii, casei și arhivei societății.

Ședințe administrative extraordinare s'au ținut de câteori a cerut trebuința. În acestea încă s'au tractat toate afacerile, cari aveau să privească bunul mers al Societății. Ședințe constitutive s'au ținut în 5 Maiu 1909 pentru alegerea Comitetului pe anul școl. 1909—10; iar în 14 Oct. a. an pentru completarea aceluiaș comitet.

3. *Doliul Societății.* Nu putem să trecem mai departe, fără să ne aducem aminte și să ne închinăm memoriei celui mai vrednic membru onorar, ce a avut vreo-dată societatea noastră, alui *Augustin Bunea*.

Vestea morții lui ni-a sosit, când eram mai plini de nădejdi pentru înaintarea noastră. Ne-a lovit adânc și multă vreme nici nu ne puteam da seama, ca el să fie mort. Lacrimi am vărsat și rugăciuni ferbinți am înălțat pentru el, căci ni-a fost sfătuitor înțelept și părinte adevărat.

Nu vom putea uita nicicând vorbele dulci și intrădevăr românești, ce ne-a adresat de două ori, în vremea căta fost în mijlocul nostru.

Cu aceea ocaziune, Societatea a tipărit și un anunț funebral cu potretul repausatului, pe sicriu a depus o cunună de flori naturali

cu inscripția: „*Neînfrântului luptător — Soc. Inoc. M. Clain*”, iar în numele Societății; la groapă *A. Lupeanu*, cleric an III. a spus și un cuvânt de adio.

Tot în anul acesta Societatea noastră a mai pierdut și un alt membru onorar, pe venerabilul preot și profesor pensionat *Ioan German*, la înmormântarea căruia însă, fiind în vacanța de vară Societatea oficios nu a putut participa.

Vecinică să fie amintirea lor!

(Va urma).

Bibliografie.

A apărut:

ALBUMUL BUNEA

în o minunată execuție tehnică și cu un cuprins bogat de peste 200 pagini.

E admirabilă coperta în mai multe colori, după originalul pictorului nostru *F. C. Domșa*. Urmează, numai decât la început portretul cel din urmă al canonicului *Bunea* în patru colori. Și alte peste 20 clișee, apoi capete artistice, suplimente, etc. Textul se împarte în următoarele mari capitole:

- I. Moartea.
- II. Jalea neamului.
- III. Funerariu
- IV. Postum.
- V. Epilog.

Este o carte vrednică de memoria marei noastre *Bunea*.

Se vinde în folosul ridicării unui mausoleu la groapă meritatului bărbat al bisericii și neamului.

Prețul unui exemplar, pentru abonați: 6 cor., pentru neabonați 7 cor.

NOTĂ: Pentru ușurarea administrației, abonaților se trimite cu rambursă. Aceia dintre stimați abonați, cari ar dori să nu li-se ramburseze, sunt rugați să anticipe prețul de 6 coroane + 55 bani taxă de porto și recomandare!

Comandele se pot face la

Adresa: *Albumul Bunea — Blaj-Balásfalva* sau *Librăria semin.*

În editura librăriei I Ciurcu din Brașov. a început să apară o serie de traduceri din *Conan Doyle*, ales aventurile lui *Sherlock Holmes*. Până acum au ieșit:

Omorul din valea Boscombe, publicând potretul și o schiță bio- și bibliografică a autorului, — *Societatea celor cu părul roșu*, — *Un post ciudat*, — *Catehismul familiei Musgrave*, — și *Aceea care l-a învins pe Sherlock Holmes*. Prețul unei broșuri e 20 fil. afară de broșura primă care se vinde cu 30 bani. Traducerea bine îngrijită e făcută de *Nic. S. Stătie* și publicația acestor broșuri și în limba românească, ne pare mai potrivită, decât șirul nesfârșit al haiducilor cu isprăviile lor ispititoare și ațățătoare.

Tot acolo a apărut:

Carte de citire pentru cl. IV. primară de *Niculae Sulică* prof. pag. 226 cu numeroase ilustrații, prețul 90 bani.

I. C. Panțu: *Puncte noi de vedere la calcularea conturilor curente*. Brașov 1910; prețul 60 fil.

Ioan I. Ciurcu: **Culegere de diferite cântece**, cuprinzând hore, doine, sârbe, cântece de petrecere, marșuri, serenade, cântece populare și diverse; preste 200 pag. prețul 70 bani + 20 porto.

Prof. Ioan Pricu: **O călătorie de studii**, descriind călătoria făcută de elevii școlii comerciale din Brașov la Viena, Praga, Dresda, Berlin, Hamburg. Descriere interesantă, servind și ca lectură plăcută. Prețul 60 fil.

A apărut Nr. 10 din revista *Amicul tinerimii*, revista întocmită anume pentru lectura elevilor din școalele medii. O recomandăm cu toată căldura elevilor și părinților. Abonamentul anual 5 coroane. Redacția în *București* Str. Romană Nr. 12.

Ministerul r. Ung. de culte și instrucțiune publică prin ordinul său din 15 Ianuarie 1910 Nr. 144113—1909 a aprobat:

1. **Orarul general și particular pentru școlile primare cu 1, 2 și 3 învățători.**

2. **Planul de învățământ și îndreptarul metodic.** pentru școlile primare din Provincia Metropolitană gr.-cat. de Gyulafehérvár-Fogaras—Alba-Iulia și Făgăraș. Aprobat din Conferința Episcopescă, ținută în 7 Septembrie st. n. 1909 Nr. 6693 Balázsfalva 1909. Tipografia Seminarului teologic gr.-cat. — Opul întreg 4 cor.

Orarul se vinde:

Pentru școalele cu un învățător	— 80
" " " doi "	1.20
" " " trei "	1.60

plus 20 "fil. porto" pentru fiecare.

La comandă să se spună apriat, că se dorește un orar pentru școala cu un învățător. ori cu mai mulți învățători — Altcum se trimite întreagă colecția, ce costă 2.30 cor. franco.

Atragem atențiunea oficiilor protopopești și parohiale, precum și-a învățătorilor noștri din Arhidieceza de Gyulafehérvár-Fogaras—Alba-Iulia și Făgăraș, dieceza Szamosujvár Gherlei, Nagyvárad—Orăzii mari și din dieceza Lugos—Lugosului asupra hotărârii conferinței Episcopicești din 7 Septembrie 1909. Nr. 6693; prin care atât *Orarul*, cât și *Planul de învățământ* și *Îndreptarul metodic* sunt obligatoare pentru toți.

Comande se pot face la **Tipografia Seminarială**.

Proprietar-editor: **Aurel C. Domșa.**
Redactor respnz.: **Augustin Gruția.**

(74) 1-3

Concurs.

"Poporul" institut de credit și economii, societate pe acții în Lugoj prin aceasta publică **Concurs** pentru ocuparea:

a) unui post de *funcționar* cu salariu începător de 1400 coroane și

b) unui post de *practicant* cu salariu anual începător de 800 coroane, în rate lunare anticipative.

Absolvenți ai școlii comerciale superioare cari au praxă de bancă și posed pe lângă limba română și limbile maghiară și germană vor fi preferiți.

Ofertele provăzute cu atestat în original sau legalizate sunt de adresat direcțiunii până în 20 Septembrie a. crt. iar posturile de ocupat în 1-a Octombrie a. crt.

Lugoj la 31 August 1910.

Direcțiunea.

(73) 2-2

Concurs.

Întreprinzătorii doritori de a executa lucrările necesare la edificarea bisericii gr.-cat. din Șeușa-de-Murăș (Soós-patak u. p. Alsó-Marosváradja prot. Sebeș) prin aceasta se reacearcă să-și înainteze ofertele în scris însoțite de cautiunea de 800 cor. adecă optsute coroane la oficiul parohial gr.-cat. din Șeușa-de-Murăș, cel mult până la 11 Septembrie n. 1910 la 10 oare a. m.

Ofertele întrate mai târziu nu se vor lua în considerare.

Operatele despre acestea lucrări și anume: formulariul de contract, condițiunile de edificare, preliminarul de spese și planul, aprobate de Preaveneratul Conzistor Metropolitan sub Nrul 4660—8893., se pot studia zilnic la oficiul parohial gr.-cat. din Șeușa-de-Murăș.

Șeușa-de-Murăș la 30 August 1910.

Oficiu parohial din Șeușa.

GUSTAV A. HAISER

curelar și șelar

Medgyes, Brückengasse Nr. 1.

Oferește produse din atelierul propriu: **Juguri pentru cai** schimbătoare pentru vaci și boi. **Hamuri de toate speciile** executate solid și cu pricepere. **Șele comune, Șele engleze** (Pritsche), **Chingi ș. a.**

(75) 1-3

Singurul institut de asigurare ardelean

„Transsylvania“

==== SIBIU ====

Strada Csnădiei 5. Strada Csnădiei 5.

==== recomandă ====

Asigurări împotriva focului

pentru edificii, recolte, mărfuri, mașini, mobile etc. în condiții avantajoase și cu premii ieftine.

Asigurări pe viață

(pentru preoți și învățători confesionali romani gr.-cat. avantajii deosebite) pe cazul morții cu termen fix; asig. de zestre și asig. populare pe spese de înmormântare. Mai departe contra accidentelor, infracției (furt prin spargere) asig. p. pagube la apaducte.

Sumele plătite pentru pagube de foc până la finea anului 1909	K.	4,831,168.15
Capitale asigurate pe viață achitate	"	4,571,035.51
Starea asigurărilor en sfârșitul anului 1909	foc	112,045.412 =
	viață	10,847,132. —
Fonduri de întemeiere și de rezervă	"	2,309,387. —

Prospecte și informații se dau gratuit în birourile Direcțiunii și la toți agenții.

Persoane versate în achiziții cu cerouri bune de cunoștință se primesc în condiții favorabile în serviciul institutului.

(2) 33-52

La expozițiunea milenară din Budapesta dela 1896 premiat cu medalia cea mare.

Turnători: de clopote și fabrica de scune de fer pentru clopote a lui

ANTONIU NOVOTNY

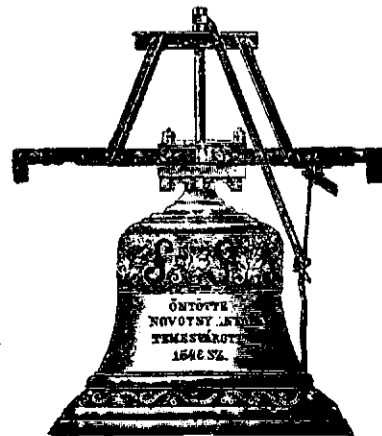
în Timișoara-Fabric

3. 33-52

clopotele gaurite

de mine inventate și mai de multe ori premiate, cari sunt provăzute în partea superioară — ca violina — cu găuri după figura S și pentru aceea au un ton mai intensiv, mai limpede, mai plăcut și cu vibrarea mai voluminoasă, decât cele de sistem vechiu, așa, că un clopot patent de 327 kg. este egal în tonul unui clopot de 461 kg. făcut după sistemul vechiu. Mai departe se recomandă spre facerea scunelor de fer bătut, de sine stătătoare, — spre preadjustarea clopotelor vechi cu ajustare de fer bătut — ea și spre tuzarea de tone de metal.

Prețuranturi ilustrate se trimit la cerere gratuit și franco.